

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

redundat in alterius detrimentum, *d. c. 2, h. tit. in 6, & c. Cum contingat 28, & ibi latius inf. De iurejur.* Id enim efficit iuramenti vinculum, quo iurans Deo alligatur, *c. Debitores 6, inf. De iurejur.* Itaque cum jus civile impediatur actionem oriri ex nudo pacto, exceptis tamen certis casibus, quos vide apud Hostiensem in *c. 1 sup. eod.* & Salicetum in *l. Legem C. De pact.* nec jure Canonico orietur actio, *arg. text. in c. 1, inf. De novi operis nuntiat.* nisi apertius ex alio loco juris Canonici comprobetur.

4 Nam quod attinet ad *d. c. 1 sup. eod.* ibi probant ex eo perperam deduci, quod pacta nuda generent actionem de jure Canonico, cum alia ejus sententia sit, ut ante explicuimus. Deinde et si de pactis nudis acciperetur idem *c. 1.* prout hodie communiter volunt Canonistæ, acutè responderet Salicetus, ex sententia Domini sui, id est Doctoris, in *d. l. Legem*; quod is textus robur non addat pacto nudo, sed solum corroboret id, quod antè erat, ex eo, quod dicit, *suam obtineant firmitatem.* Sic ergò, inquit Salic. suam firmitatem obtineant, vel in agendo, si sint vestita; vel in excipiendo, si sint nuda.

Ad cap. hoc nostrum faciliè quoque responderè est, quod per verbum, *promittuntur*, non quævis promissio accipienda sit, sed tolemnis, quæ sit per stipulationem, *l. 7, C. De contrah. & commit. stipulat.* ut ita utrumque jus inter se concilietur; cum expediat jura iuribus concordare, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitare. ut loquitur S. Pont. in *c. Cum expediat 29, in pr. De elect. in 6 & Imperator in l. unica C. De inoff. testib.* Mibi tamen non displicet eorum sententia, qui putant per denuntiationem Evangelicam nudè promittentem conveniri posse, ut solet fieri in defectum actionis vel officii judicis, ut ex omnium sententia tradit Felin. in *c. 1, num. 10, sup. eod.* Nam exempli causâ, si quis dicat, Dabo vel numerabo tibi centum ex causa mutui, vel donationis, vel alia simili, promittens simpliciter ex deliberato animo, si id non præstiterit, utique peccare videtur, ac proinde Evangelicâ denuntiatione uti poterit, quæ refertur *Matth. 18, & in can. Si peccaverit 11. quæst. 1,* cujus exemplum exstat in *c. Novis. 13, inf. De judic.*

IN TIT. XXXVI. DE TRANSACTIONIBVS.

SUMMARI A.

1. Transactio quomodo differat à pacto.
2. Transigere post rem judicatam non licet.
3. In transactione non requiritur solemnitas aliqua.

Vlpianus in *l. 1. D. h. t.* his verbis separat transactionem à pacto. Qui transigit, inquit, quasi de re dubia & lite incerta, neque finita transigit; qui verò paciscitur donationis causâ rem certam & indubitaram liberalitate remittit. Igitur transactio de re controversa fit, pactum de certa, de qua nulla est contentio, cui debeat. Utrumque fit remissione, sed pactum gratuito, transactio non nisi aliquo recepto, vel retento, vel promisso, *l. Transactio 38, C. De transact. l. 3, C. De repud. vel abst. hered. & c. Super 7, inf. eod.*

2 Hinc post rem judicatam transigere non possumus, sed pacisci, *l. Iuris gentium 7, §. si paciscar D. De pact.* quia res judicata pro veritate habetur, *l.*

Res judicata 207. D. De res. juris. Nisi fortè à sententia appellatum esset, vel incertum, an ea lata fuit, aut lata valeat; quia tunc, cum adhuc lis superest, transactio admittitur, *l. Eleganter 23, §. 1. D. De condit. indeb. & l. Post rem judicatam 1. D. h. t.* Et ratio est, quia transactio est remedium finiendarum litium, *l. Fratris 20, & l. Causas 16, C. h. t.* etiam si re ipsâ nulla lis subsit, sed de facto ab adversario intentetur, quia sufficit timor litis, *text. in l. 2, C. eod. & in l. In summa 65, circa pr. D. De condit. indeb. Jalon in d. l. 1, D. h. t.*

Præterea observandum est, in transactione nullam solemnitatem requiri, sed sufficere nudam conventionem, quâ à lite disceditur, *l. Sivo apud acta 28, C. h. tit.* quamvis nonnumquam transactio quoque fiat interveniente Aquilianâ stipulatione, *l. 2, & l. Aquiliana 4, cum l. seq. D. hoc tit. & l. Vi responsum 15, C. eod.* Quâ verò forma id fiat vide §. est autem prodita *Instit. Quib. modis tollitur oblig.*

SUMMARI A.

1. Transactionis effectus.

In Cap. 1.

2. Ex transactione oritur exceptio litis finitæ.
3. Transactio est instar rei judicata.

4. Tran-

4. *Transactio non rescinditur ob lationem, ne quidem gravissimam.*

5. *Nec in ea locum habet l. 2. C. De rescind. vend.*

6. *Transactio generali qua continentur.*

7. *Clauſula, ſupplendo omnem defectum, quid operetur.*

EX hac Decretali eleganter elicitur, quod per decisionem, ut habet textus, id est per transactionem (nam transactio rei iudicatæ instar est, *l. Non minorem 10. C. eod. tit.*) inter litigantes inita aboleantur utrimque omnia iura, quæ ante transactionem ipsis competebant, sive ex productione instrumentorum, aut testium, sive ex præscriptione, sive ex privilegio, aliove quovis iure. Convenit pro parte text. in *c. Inter monasterium 20. inf. De sent. & re iudic. & in l. Sub prætextu instrumenti C. h. t.* Et ratio est, quia ex transactione oritur exceptio litis finitæ, quæ in iudicio opposita impedit litis contestationem sive ingressum, *c. 1. De litis contest. in 6.* Ad eod. ut ne quidem Principis rescripto rescindi & causa resciscitari possit, *l. Causas 16. C. eod. tit.* Accedat, quod transactio eandem vim habet, quam res iudicata, *d. l. Non minorem, quæ & Principis rescripto retractari prohibetur, l. 1. & l. 2. C. Ut lite pendente &c.* Non igitur causa transactione sopita restaurari & in iudicium deduci potest. Quod etiam accedit, quod si instrumentum aliquod post transactionem repertum, quo causa probari potest, producat, illud non minus refutandum sit, *d. l. Sub prætextu,* impediente scilicet exceptione litis finitæ, quæ oritur, ut dixi, ex transactione.

4. Quæ etiam obtinent, etiam si is, qui tranſegit, graviter se læsum sentiat, & docere possit: non enim ideo magis transactio rescinditur, quia satis commodi reportat tranſigens, quod per transactionem à lite, cuius eventus incertus, liberetur. Panorm. *hic n. 2. per text. elegantem in l. Lucius 78. §. ult. & Ad S. C. Trebell. qui id rectè probat argumento ducto à contrario sensu.* Quin imò licet tranſigens gravissimè læsus sit, adhuc obſtat ipsi transactionis exceptio; veluti in eo, qui cum nihil planè deberet, sed propter metum litis tranſegit cum suo creditore, aliquo ipsi dato vel promisso, *per text. singul. in l. 2. C. eod. tit.* Unde graviter mihi errare videntur, qui putant remedium *l. 2. C. De rescind. vendit.* habere quoq; locum in transactione, nempe ut, si tranſigens ultra dimidium iusti pretii læsus sit, possit agere ad rescissionem transactionis, vel ad supplementum iusti pretii sive æstimationis, ut videre est apud And. Gaill *lib. 2. Observ.*

70. *Ego latius persequar, favente Deo, ad c. 3. inf. De empt. & vend.*

Atque hæc expediti juris sunt, ubi de speciali & certa causa est transactum, vel etiam de pluribus, sed nominatim & expressim, *l. Si decepta 31. C. eod.* At quaestio est, si de universal: sive generali actione transactum sit, qualis est actio tutelæ, curæ, negotiorum gestorum, ubi plures res unâ actione continentur, an si de ea actione sit transactum, de omnibus & singulis rebus, quæ eadem actione continentur, transactum esse censetur. Quod sanè videtur, *per text. in l. Sub prætextu specierum 29. C. h. tit.* Sub prætextu specierum (inquit textus) post repertarum, generali transactione finita rescindi prohibent iura. Probaretiam textus in *l. Non est ferendus 12. D. eod.* Quod tamen mirum videtur quoad species postea repertas, cum de his cogitarum non videatur. At verò transactione tantum comprehenduntur ea, de quibus cogitarum est, *l. Cum Aquiliana 5. & l. Qui cum tutorib. 9. D. eod.* Verum rectè Jason & post eum Alciat. in *d. l. Sub prætextu,* Resp. actorem sibi imputare debere, quod sermone tam effuso generalem transactionem fecerit. Neque de huiusmodi speciebus postea repertis se non tranſegisse, allegare potest, cum saltem in genere de iis tranſegisse censendus sit, actionem generalem sciens remittendo, *arg. l. Qui iure 7. De restam. milit.* Vel, ut rectius ex Castrensi & aliis loquitur Jac. Menoch. *lib. 5. cons. 496. num. 59.* et si, inquit, de incognitis tranſigi non possit, at tamen incognita deduci possunt in conventionem per modum transactionis. Facit text. in *l. Nec emptio 8. ubi de capti piscium agitur, D. De contrab. empt.* Unde similiter & ex generali transactione oritur exceptio litis finitæ.

Hinc Raph. Fulgositus consultus à nepote suo, qui avunculo tutore suo ratione administratæ tutelæ & curæ generalem liberationem fecerat, recepta ab eo certâ pecuniæ quantitate, utrum scilicet jocalia, id est annulos, catenas, armillas, aliaque huiusmodi, quæ matris suæ fuerant, & consequenter ad ipsum nepotem, tamquam hæredem matris, pertinebant, transactione verò factâ ab uxore ipsius avunculi gestabantur; utrum, inquam, nepos, non obstante transactione generali, potuerit ea petere? Respondit Fulgos. eum petere non posse, & secundum hanc sententiam iudicatum fuisse, auctoritate *d. l. Sub prætextu*: & refert ibi Jason, qui tamen hanc sententiam rectissimè improbat, duabus ductus rationibus: quorum

quorum una est, quod transactio generalis siue liberatio non extendatur ad ea, quae dolo subtracta sunt, *text. in l. Tres fratres 35, D. De pactis & in l. Non solum 9, §. penult. D. De liberat. leg.* ne scilicet simplicitas remittenti damnoſa sit, & malitia alteri lucrosa, contra *l. 1, circa pr. D. De pactis* Is enim dolus in proposita specie praesumitur, ex eo, quod uxor avunculi non antea gestaverit jocalia, quam post transactionem initam. Altera ratio est, quod generali liberatione non veniunt ea, quae vindicari possunt ratione domini, *l. Aurelio 20, §. fin. & l. Aurelius 28, §. Mavia D. De liberat. leg.* Siquidem transactio, siue generalis illa liberatio tantum pertinet ad personales obligationes contractas ratione tutelae & curae, non vero ad res, quae propria actione, veluti rei vindicatione, à tutore vel curatore peti possunt, *d. §. Mavia*; nisi de his nominatim transactum esset.

Quare ex his est observanda limitatio textus nostri duplex, *d. l. Sub praetextu*. Prior est, quod non obstat transactio generalis, quando transigentis res aliqua dolo interversa est. Posterior, quod non pertineat ad res, quae ad transigentem spectant domini ratione, quando scilicet de obligatione personali est transactum. Tertia est, ubi reus, per se vel per alium instrumentis subtractis, quibus veritas argui potest, transactionem extorserit. Licet enim transactio valeat mero jure, doli tamen exceptio vel de dolo actio, si prior actio

sublata sit, datur adversus transigentem, *l. Sub praetextu instrumenti 29, C. eod.* Ubi vero transactio ex falsis instrumentis facta est, eatenus rescinditur per restitutionem in integrum, quatenus facta est praetextu instrumentorum falsorum, *l. pen. C. eod. tit.* In minore xxv. annis obrentum est, ut is adversus transactionem qualemcumque, etiam tutoris vel curatoris auctoritate factam, petere possit restitutionem in integrum, dummodo se laesum probaverit, *tit. C. Si adversus transact.* Cetera non persequor causa brevitate, sed consulantur Jason & Alciat. in *d. l. Sub praetextu specierum*.

Porro quod in fine hujus Decretalis subjicit S. Pont. Cui si quid forte &c. ex eo quaesitum fuit, an si Papa vel Imperator actum aliquem confirmaverit, adiecta clausula, suppleto omnem defectum, si quis forte intervenerit, dicatur suppletum & suppleto tollere omnem omnino defectum. Et Resp. Panormit. *hic num. 5.* ex sententia Specular. & Archidiaconi, quod tantummodo dicatur suppletum defectum solemnitate juris, non autem defectum inhabilitatis personarum, vel alium defectum naturalem: veluti si transactum sit de eo, cujus transigens capax esse non potest, vel si furiosus, amens, vel minor xxv. annis solus transfegerit: nam nisi sit Princeps de his omnibus informatus, praedicta clausula ad defectum solemnitate juris solummodo restringetur.

In Cap. Constitutus 4.

SUMMARI A.

1. Transactio super beneficio Ecclesiastico improbat.
2. Transigentes in casu h. cap. cur non priventur beneficiis.
3. Cessio seu renunciatio gratuita auctoris.

HAC Decretali improbat transactio de beneficio Ecclesiastico, eo quod contineat speciem simoniae. Similis textus exstat in *c. Super 8. eod.* Cum enim transactio non procedat, nisi dato aliquo, vel retento, vel promisso, *l. Transactio 38, C. De transact.* profectio relinquatur, eum, qui jus beneficii, quod spirituale est, *d. c. Super*, alteri remittit, receptam vel promissam retemporaliter, incidere in notam simoniae, per hunc text. & *c. 5, inf. De rer. permitt.* Idque ad hoc verum est, ut nequidem inter litigantes conveniri possit de beneficio Ecclesiastico, ut, uno refundente alteri expensas,

alter à lite discedat, *c. Cum pridem 4, sup. De pact.* nisi ab eo, qui jus verum in beneficio habet, alteri injuste litiganti aliquid doneatur, ut liti cedat; nam hoc illi permissum est, redimendae vexationis causa, *c. Dilectus 28, inf. De simonia.*

Sed quaesitum est, cur uterque propter transactionem non privetur beneficio, *per textum in c. Insinuatus 13, inf. De simonia.* Imò nec eos audiri conveniebat propter propriam turpitudinem, quia allegans suam turpitudinem non est audiendus, *c. Inter dilectos 8, inf. De donat. l. Cum profectus 4, C. De revocandis donat. & l. Transactio finita 30, C. De transact.* Sed Respondet ex Innoc. Joan. ab Imola *hic*, quod in casu hujus cap. non constabat de vera simonia; nam fieri poterat, quod alter jus suum, quod habuit, justè redemerit propter vexationem: ac proinde, rescissa transactione, quae prima fronte speciem simoniae continebat, siquidem